

Poštuna plačana pri pošti 6101 KOPER – CAPODISTRIA * TISKOVINA * NDP

gled gla

Premiera
v Gledališču Koper
Služkinji

■ Občasnik Gledališča Koper in Obalnih galerij Piran
■ Letnik XVIII ■ Stevilka 4 ■ November 2020
■ Brezplačni izvod ■ ISSN 1854-0449

Ivan Loboda

**Če bi zasedel igralke,
bi uprizoritev izgubila
velik del grotesknosti**

Miha Trefalt

Oda nesvobodi

Foto: Jaka Varmuz

Oda nesvobodi

Za mnoge lopov, izdajalec, homoseksualec in strahopetec, za druge pisatelj, dramatik, pesnik, esejist in politični aktivist, za Sartra, ki je leta 1952 napisal daljšo študijo k njegovim zbranim delom in ga umestil med najpomembnejše sodobne avtorje, pa – tako že v naslovu – mučenik in svetnik. Kot avtorju petih romanov in biografije mu je uspelo obsceno in erotično tematiko predstaviti kot poetično videnje sveta, kot dramatik in avtor osmih iger pa je postal eden vodilnih predstavnikov gledališča avantgarde in gledališča absurda. V ospredju njegovega literarnega dela je subvertiranje moralnih vrednot sodobne družbe, fascinacija nad nasiljem, lepoto in zlom pa tudi vprašanje identitete spola.

Kot človek z roba in večkrat obsojeni kriminallec, ki je spremenil način življenja in postal pisatelj, je Jean Genet (1910–1986) navdih za svoja dela črpal iz sveta, ki ga je najbolj poznal – sveta ulice in podzemlja. Njegovi liki so zato največkrat zvodniki, zaporniki, prostitutki, ljudje družbenega roba in drugi manjvrednostniki. V njihovem svetu je našel tudi navdih za sestri Claire in Solange, protagonistki njegovega dramskega prvenca in zagotovo njegove največkrat uprizarjane igre *Služkinji* (*Les Bonnes*). Ali ob tem drži tudi domneva, da ga je k pisanju spodbudil takrat še vedno odmeven zločin sester Papin, služkinji pri premožni družini Lancelin, ki sta na začetku leta 1933 v Le Mansu brutalno umorili ženo in hčerko njunega delodajalca, danes ne vemo zagotovo, saj je Genet pozneje kakršno koli navezavo na ta zločin zanikal. Kljub temu pa je zločin takrat pomembno vplival na francoske intelektualce, med njimi tudi na Sartra in Lacana, ki so dejanje sester Papin razumeli kot simbol razrednega boja.

Prvo različico igre (od skupno petih, od katerih danes dve veljata za izgubljeni) je Genet napisal leta 1946 (potem ko sta

Foto: Jaka Varmuz

pri založbi Arbalète že izšla njegova romana, prvenec *Naša gospa Cveta* in delno avtobiografski roman *Čudež vrtnice*, in pesniška zbirka *Skrivne pesmi* (*Chants secrets*) ter jo v Marseillesu ponudil v branje igralcu in režiserju Louisu Jouvetu. Ta mu je predlagal nekaj pomembnih sprememb – igra je bila po njegovem mnenju psihološko nejasna in moralno neprimerna za pariško meščanstvo tedanjega časa – in mu obljubil, da bo poskrbel za njeno odsko realizacijo. Obljubo je držal, *Služkinji* sta bili v Jouvetovi režiji krstno uprizorjeni aprila 1947 v pariškem gledališču Théâtre de l'Athénée. V nasprotju z avtorjevo željo, da bi vse tri vloge odigrali moški, so jih na Jouvetovo vztrajanje (in ob Genetovi popustljivosti) upodobile igralko in s tem izničile avtorjevo namero, da v *Služkinjah* prikaže obredno in ne realistično gledališče; da dramsko dejanje v *Služkinjah* ni banalen dogodek, temveč je v njem treba najti to, kar je emblematično v odnosu gospodarica/gospodar – služkinja/služabnik.

Genetovo razočaranje je po krstni izvedbi moralo biti veliko, saj je nekaj let pozneje v pismu francoskemu založniku Jeanu-Jacquesu Pauvertu, ki je pripravljal drugo izdajo *Služkinj*, zapisal, da se je od igre in uprizoritve že distanciral, prav tako tudi od gledališča na splošno. Sam sebe je obtožil za »neuspeh«, saj mu dramskih likov, ki po navadi temeljijo na psihološki konvenciji, ni uspelo nadomestiti z znaki in doseči, da bi bile osebe na odru samo metafore tega, kar bi morale predstavljati.

Kdo so potemtaka Genetovi dramski liki, kdo sta sestri Claire in Solange? Kot omenjeno, je Genetov svet svet zapornikov, morilcev, tatov, prostitutk in družbenih podrejenec, ki jih avtor ne prikazuje realistično, temveč v svojih igrah obrne svet »na glavo« in njegovi liki, vsi po vrsti z družbenega dna, igrajo igro svojih nasprotnikov in se izživljajo v njihovem svetu, v katerega sicer nimajo vstopa. Na tej spolzi meji med obema svetovoma živita tudi sestri Claire in Solange Lemerrier, služkinji pri premožni gospodarici – Gospe.

O njiju in njuni preteklosti v igri ne izvemo veliko, morda le to, da pri Gospe živita že »vse življenje«, da si delita skromno opremljeno podstrešno sobico, kjer med železnima posteljama stoji le nočna omarica iz jelovine in na njej oltarček Matere Božje, da starejša Solange rad videva raznašalec mleka in da – takrat ko obtožujeta druga druga – smrdita po »zvereh« in »pomijah«. Sta brez lastnega življenja, v svoji popolni predanosti gospodarju sta dva pola istega bitja, ki drugačnega življenja, kot je življenje služabnika, ne pozna. Sta brez preteklosti in brez prihodnosti, njuni zdajšnjosti daje smisel le še Gospa, zato živita za trenutek, ko se ji bosta lahko uprli, jo dejansko ali obredno umorili in se s tem dejanjem vsaj simbolno osvobodili svojega (razrednega) položaja.

Da bi to lahko storili, sta si izmislili igro. V odsotnosti gospodarice igrata Gospo in druga druga, nikoli sami sebe, ter uprizarjata poskus njenega simbolnega umora, ki ga nikoli ne izpeljeta, saj za priprave, kot Solange poočita Claire, porabita preveč

Foto: Jaka Varmuz

časa. Njuna igra ni le znamenje upora in hkrati nikoli dokončana vaja, kako umoriti Gospo, s čimer (ne)hote podaljšujeta užitek, je tudi priložnost za njuna medsebojna obračunavanja, izrekanje vsega, česar si v tišini podstrešne sobe ne upata ali nočeta izreči, priložnost za preigravanja medsebojnih odnosov, ki se tako med njima kot v odnosu do Gospe gibljejo od ljubezi do sovraštva. Z igro vstopata v svet gospodarice, igra jima podeljuje pravico, da vstopata v Gospejino spalnico brez njene vednosti, si nadevata njene obleke, nakit, ličila ...

prostosti. Zavesta se, da bosta Gospa in policija njuno izdajstvo odkrili, zato se odločita, da Gospo, ko se vrne, umorita. Tolikokrat preigrani prizor z lipovim čajem, v katerem raztopita deset tablet gardenala, se ne posreči, zato poskušata ubiti sebe. Ko Claire-Gospa pije čaj, stoji Solange »vsa otrpla z obrazom proti občinstvu in drži roke prekrižane, kot da so že vklene- ne v lisice«.

Zaključni monolog Solange po odhodu Gospe v objem ljubimca je še zadnji poskus »umora« Gospe in njune osvoboditve.

Foto: Jaka Varmuz

Igra je znak njunega upora, le skozi igro se lahko približata »svobodi«.

Ko se Genetova enedejanka začne, služkinji v Gospejini spalnici že kot tolikokrat prej »vadita« prizor Gospe, ki jo igra Claire, in Claire, ki jo igra Solange. Toda pomembnejši kot to, da prizora tudi tokrat ne dokončata, saj budilka naznani, da se bo Gospa kmalu vrnila in morata v spalnici znova vzpostaviti red, je prestreženi telefonski klic, namenjen Gospe, v katerem gospodarčin ljubimec, ki ga je Claire v pismu policiji ovadila zaradi tatvin, sporoča, da je zaradi pomanjkanja dokazov znova na

V igri, ki jo sestri nadaljujeta, Solange »ubije« Gospo-Claire, a hipni izstopi iz njune igre nakazujejo, da sta tokrat pripravljene iti do konca. Simbolni, obredni umor nenadoma postane dejstvo, simbolna, toda kratkotrajna »osvoboditev« pa v nadaljevanju ponoven odvzem svobode. Sestri bosta podobno kot vsi Genetovi liki vedno ostali ujetnici družbenega zapora, podobe današnjega sveta. Svet je postal zapor (pogosto Genetovo prizorišče), in nemoč človeka v najrazličnejših zaporih se izraža v iluzijah, igri, ki osvobaja, vendar posameznika pušča nesvobodnega. ■ *Miha L. Trefalt*

Prvič v Gledališču Koper

Ivan Loboda – režiser

Pirančan, ki je po 12-letnem izobraževanju na Glasbeni šoli v Piranu (klasični klavir) in treniranju gimnastike začel obiskovati še gledališki trening v Gledališču Koper. Po končani likovni gimnaziji v Kopru ga je pot zanesla v London, kjer se je po dveh letih dela vpisal na študij gledališke režije na Univerzi Middlesex. Za diplomsko predstavo, avtorski projekt po motivih *Slehernika*, s katerim je

Foto: osebni arhiv

lani gostoval na Fringe Festivalu v Edinburghu, v okviru 26. Primorskega poletnega festivala pa v Gledališču Tartini Piran, je ob diplomski prejelo še nagrado za izjemen umetniški dosežek. Od konca lanskega leta je zaposlen v Gledališču Koper, kjer je kot asistent režije sodeloval pri uprizoritvah Pinterjevega *Jaška* v režiji Jake Ivanca, *Stoletju mjuzikla* v režiji Stanislava Moše in *Hiši Bernarde Alba* v režiji Yulie Roschina. ■

Mak Tepšič – dramski igralec

Rodil se je v Izoli, odraščal je v Kopru, kjer je tudi končal osnovno šolo in gimnazijo ter v času šolanja obiskoval gledališki trening Gledališča Koper pod mentorstvom Katje Pegan. Leta 2016 je v mladinskem celovečernem

Foto: osebni arhiv

filmu Igorja Šterka *Pojdi z mano* odigral Ota, sledilo je še nekaj manjših filmskih vlog. Leta 2017 je začel snemati televizijsko serijo *Dragi sosedje* (Planet TV), ki je trajala štiri sezone. Leta 2018 pa je bil sprejet na Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani, kjer zdaj obiskuje 3. letnik dramske igre pod mentorstvom Branka Šturbeja in Janusza Kice. Uporabniki spleta so ga spoznali tudi v spletnih bralnih uprizoritvah Cankarjevih dram v okviru projekta Gledališče za maturo, ki ga je letošnjo pomlad pripravilo Gledališče Koper. ■

Gledališču Koper zahvalna listina predsednika Boruta Pahorja

V letošnji sezoni Gledališče Koper praznuje dve desetletji delovanja. V tem obdobju se je uveljavilo kot pomemben gradnik umetniškega snovanja in kulturnega življenja v slovenski Istri, zato je nedavno za svoje delovanje prejelo zahvalno listino predsednika republike.

Prvega oktobra, na dan odprtja Festivala gledaliških predstav za mularijo Pri svetilniku, je predsednik Borut Pahor v okviru obiska Mestne občine Koper obiskal tudi naše gledališče. Tam se je srečal z direktorico in umetniško vodjo Katjo Pegan, ki mu je na kratko predstavila zgodovino profesionalnega gledališkega delovanja v Kopru. Spomnila ga je, kdo so danes znana igralska imena, ki so svojo profesionalno umetniško pot začela prav na koprskem odru. Predsednik Pahor se je nato v mali dvorani srečal z umetniškim kolektivom in Peganovi ob 20-letnici gledališča izročil zahvalno listino »za dosežke v razvoju uprizoritvenih umetnosti in vidne uspehe pri negovanju gledališke kulture med mladimi«. Ob odhodu pa je pred gledališčem pozdravil še otroke in starše pred prvo uro gledališke šole v novem šolskem letu, ki sta mu jo predstavila mentorja Gledališke šole Mavrična ribica (ta je 10. obletnico praznovala lani) režiserka Renata Vidič in dramski igralec Gregor Geč. ■

Ob prejetju zahvalne listine so nam med drugimi čestitali:

Čestitke, Gledališče Koper! Čestitke tebi Katja Pegan, ker si v teh 20 letih s svojim vztrajnim in predanim gledališkim delom iz Kopra naredila – mesto! Želim ti, draga prijateljica, da tudi v prihodnje vodiš gledališče z enakim umetniškim žarom, da še naprej vzgajaš nove generacije mladih, ki jim bosta gledališče in kultura pomembni vrednoti v njihovih življenjih, in da v Gledališču Koper naredite še veliko odličnih predstav!
■ **Nenni Delmestre, režiserka**

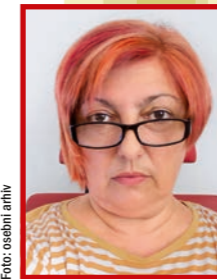

Draga Katja, dragi moji gledališki čarodeji, čestitam vam ob nagradi. Ta je priznanje vašemu vztrajanju na strani lepote, resnice in umetnosti v času, ki tem vrednotam ni naklonjen. Ostanite še naprej tako ustvarjalni in talentirani in ne pozabite, da ste nagrada vsem, ki vas imamo radi in skupaj z vami uživamo v raziskovanju gledališča. ■ **Kokan Mladenović, režiser**

Katja Pegan je s skupino zanesenjenakov za mesto Koper, za celotno Slovensko primorje in nenazadnje za celotno Slovenijo naredila smelo dejanje in sredi mesta skoraj na ruševinah postavila enega najlepših slovenskih dramskih gledališč. Da je Katja tudi arhitektka in graditeljica kulturne prihodnosti nas je prepričala že v trenutku, ko je iz nič na noge postavila edinstven Primorski poletni festival ali ustanovila dramski studio za mlade, ki se danes ponaša z vrlimi in nadarjenimi mladimi umetniki. Ustanovitev takšnega gledališča kjerkoli na svetu, je, oprostite, podvig primerljiv z gradnjo piramid v predbiblijskih časih, ki se jim danes klanjamo ... Verjamem v pravičnost, zato se veselim vsake javne podpore in priznanja v prid vam: draga Katja Pegan, dragi igralci in sodelavci na projektu Gledališče Koper Teatro Capodistria! Globok poklon vsem!
■ **Damir Zlatar Frey, režiser**

Spoštovani gledališčniki, spoštovana gospa direktorica in spoštovani vsi ljubitelji in obiskovalci Gledališča Koper, v čast in veselje mi je, v imenu Kolegija javnih zavodov v Mestni občini Koper, ki delujemo na področju kulture in znanosti, vsem vam izreči čestitko in zahvalo za vaše delo, prizadevanje, navdušenje, talente in pripravljenost dajati utrip življenju in zavest obstoju. ■ **Nada Čibej, direktorica Pokrajinskega arhiva Koper in predsednica Kolegija javnih zavodov s področja kulture in znanosti v MOK**

Drage kolegice in kolegi, prijatelji, draga Katja, predrago Gledališče Koper, iskreno vam čestitam ob 20-letnici ustvarjalnosti, živosti in živahnosti igranja, čestitam vam ob 10-letnici festivala za mlade po letih in srcu. Čestitam za priznanje predsednika republike ob jubileju. Gledališče so ljudje. Ostanite modri kot morje, neutrudni kot njegovi valovi, ki se vedno znova rojevajo in nikoli ne ustavijo. Rada sem med vami in vam želim še mnogo nabrite burje navdiha. ■ **Saša Pavček, dramska igralka**

Ob podelitvi zahvale predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja celotni ekipi Gledališča Koper z direktorico Katjo Pegan na čelu iz srca čestitam. Delo, ki ste ga zagrizeno opravljali vsa ta leta, si to več kot zasluži. Še na mnoga leta!
■ **Boris Cavazza, dramski igralec**

Gledališče, ki vztraja

Kako že? Če ne gre Mohamed h gori, gre ... V tem duhu smo tudi v Gledališču Koper vstopili v drugi koronski val in našim abonentom, gledalcem in prijateljem znova omogočili ogled gledaliških vsebin – od predstav do pogovorov – po spletnem prenosu v živo na družbenem omrežju Facebook in na kanalu Youtube Gledališča Koper.

Foto: Matej Sukič

Peti cikel Intervjujev Primorskih novic na odru, ki jih že prav toliko sezon zapored iz rdečega fotelja na odru male dvorane vodi prva dama primorskega novinarstva Vesna Humar, smo začeli z gostoma, z direktorico Gledališča Koper Katjo Pegan in upokojenim novinarjem, danes urednikom mesečnika Obalaplus, Tomažem Perovičem, spregovorili pa odzivih na koronakrizo v družbi in umetnosti. Gosta sta problematiko osvetlila z različnih, tudi osebnih stališč, enotna pa sta bila v Perovičevi misli, »da je treba paziti, da omejitve po koncu virusne nevarnosti ne bodo ostale. Vsi moramo paziti. S tem, kar počnemo, znamo, vemo. Dovolj zreli smo, da to zmoremo.«

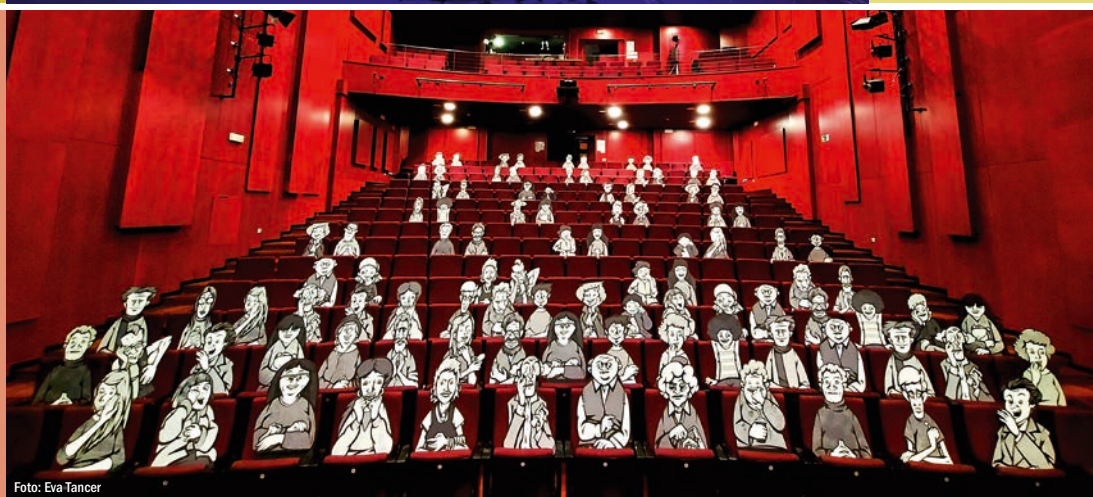

Foto: Eva Tancer

Foto: Maja Pertič Gombac

Duhovit odgovor na vprašanje, kako zapolniti prazne koronske sedeže v dvorani, sta za naše gledališče našla hišni režiser Jaka Ivanc in stripovski avtor, ilustrator in likovni pedagog na Gimnaziji Koper, Matej Kocjan Koco. Na sedeže, ki naj bi zagotavljali varno razdaljo med posameznimi gledalci ter razdaljo med odrom in

dvorano, sta posadila mlado in staro dvodimenzionalno občinstvo, ki bo v prihodnje ob 62 živih gledalcih ustvarilo vtis polne zasedenosti dvorane. »Izdelani so v črno-beli stripovski tehniki, ki mi je blizu,« je pojasnil avtor. »Na voljo sem imel malo časa, zato nisem mogel komplicirati in preizkušati več možnosti, ampak mislim, da se je že v prvem in edinem poskusu posrečilo.«

Spletni obiskovalci so si doslej lahko v spletnem prenosu v živo ogledali predstavi *Služkinji* Jeana Geneta v režiji Ivana Lobode in *Začetek* Davida Eldridgea v režiji Renate Vidič. Po spletnem prenosu pa so prisluhnili še pogovoroma z igralci, ki jih je in jih bo tudi v prihodnje ob petkih zvečer pod naslovom *Moč igre* vodil dramaturg koprškega gledališča Miha Trefalt. V prvem pogovoru je gostil igralce Igorja Štamulaka, Blaža Popovskega in Maka Tepšiča, v drugem Anjo Drnovšek in Luko Cimpriča, v nadaljevanju pa bodo njegovi gostje igralci v predstavah *Deklice ne bi smele igrati nogometa*, *Jašek* in *Točno opoldne*.

Foto: Eva Tancer

Gledga ■ Občasnik Gledališča Koper in Obalnih galerij Piran ■ Letnik XVIII, številka 4 ■ Izdajajo Gledališče Koper in Obalne galerije Piran ■ Za izdajatelje Katja Pegan in Jelka Pečar ■ Uredništvo Tatjana Sirk, Miha L. Trefalt (odgovorni urednik) ■ Lektorica Alenka Juvan ■ Obdelava slik Vek Koper, Marica Peterlin ■ Tisk Tiskarna Vek Koper ■ Naklada 1.000 izvodov ■ Koper, november 2020 ■ Izid občasnika Gledališča Koper in Obalnih galerij Piran so omogočili Ministrstvo za kulturo RS, MO Koper in Občina Ankaran ■ Na naslovnici: fotografija s predstave *Služkinji* (foto: Jaka Varmuž)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MESTNA OBČINA KOPER
COMUNE CITTA' DI CAPODISTRIA

Občina Ankarano
Comune di Ancarano

